

İngilis dilinin əsas variantlarının təsnifi: “köhnə” və “yeni” variantlar

Farizə Şahbazova

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Azərbaycan İqtisadiyyat Universiteti

E-mail: fariza20@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0928-9643>

Xülasə. Təqdim olunan tədqiqat ingilis dilinin əsas variantlarının təsnifi probleminə həsr edilmişdir. Məqalədə Britaniya, Amerika, Avstraliya, Kanada və digər milli variantların formalaşma xüsusiyyətləri, onların fonetik, leksik və qrammatik fərqləri sistemli şəkildə təhlil olunur. Tarixi inkişaf prosesində bu variantların yaranmasına təsir göstərən miqrasiya, kolonial siyasət, yerli dillərlə təmas və mədəni inteqrasiya amilləri ayrıca nəzərdən keçirilir. Müəyyən edilir ki, ingilis dilinin hər bir milli variantı ümumi dil sisteminə bağlı qalsa da, özünəməxsus norma və istifadəyə malikdir.

Eyni zamanda ingilis dilinin global yayılması nəticəsində meydana çıxan yeni regional və sosial variantlar, eləcə də World Englishes konsepsiyası çərçivəsində mövcud təsnifat modelləri araşdırılır. Xüsusilə Braj B. Kachru Kaçrunun “üç çevrə” modeli, postkolonial ölkələrdə formalaşan yeni ingilis dili formaları və beynəlxalq ünsiyyət dili kimi ingiliscənin funksional imkanları müqayisəli şəkildə təhlil edilir. Tədqiqatda ənənəvi normativ yanaşma ilə yanaşı, funksional-kommunikativ, sosiolingvistik və linqvokulturoloji baxışlar da nəzərdən keçirilir.

Müəllif göstərir ki, ingilis dilinin müasir inkişaf mərhələsində onun variantlarının yalnız coğrafi prinsip əsasında təsnifi kifayət etmir. Müasir şəraitdə sosial status, peşə sahəsi, rəqəmsal kommunikasiya mühiti, diskurs tipi və pragmatik məqsəd kimi amillər də variantlaşmada mühüm rol oynayır. Xüsusilə media dili, akademik üslub, gənclər nitqi və internet kommunikasiya formaları yeni dil variasiyalarının yaranmasına səbəb olur.

Nəticədə mövcud təsnifat sistemlərinə yeni baxış təklif olunur və ingilis dili variantlarının çoxsəviyyəli model əsasında araşdırılmasının zəruriliyi əsaslandırılır. Bu yanaşmanın nəzəri dilçilik, sosiolingvistika, tərcüməşünaslıq və xarici dil tədrisi üçün mühüm əhəmiyyət daşıdığı vurğulanır.

Açar sözlər: ingilis dili, dil variantları, World Englishes, dilin təsnifatı, sosiolingvistika, normativ və funksional yanaşma

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 27.04.2026; qəbul edilib – 27.05.2026

Classification of the main variants of the english language and “old” and “new” varieties

Fariza Shahbazova

Abstract. The present study focuses on the classification of the main variants of the English language. The article examines the formation and historical development of United Kingdom British, United States American, Australia Australian, Canada Canadian and other national varieties, highlighting their phonetic, lexical and grammatical distinctions. Special attention is given to the historical, political and cultural factors that influenced the emergence of these varieties, including migration processes, colonial expansion, language contact, and the role of education systems in standardization. Although these varieties share a common linguistic basis, each has developed its own norms of pronunciation, vocabulary usage, spelling conventions, and grammatical preferences.

Particular attention is also paid to newly emerging regional and social varieties resulting from the global spread of English, as well as to the concept of World Englishes and existing classification models. The study discusses the influential three-circle model proposed by Braj B. Kachru, which distinguishes inner-circle,

outer-circle, and expanding-circle uses of English. In addition, contemporary forms such as digital English, youth sociolects, professional registers, and intercultural communication varieties are considered as important manifestations of ongoing linguistic diversification.

The study compares traditional normative approaches with functional-communicative, sociolinguistic, and sociocultural perspectives. The author argues for a revised classification framework that considers not only geographical factors but also social, pragmatic, stylistic, and discursive dimensions. Such an approach reflects the dynamic role of English in multilingual societies and international communication.

It is concluded that the classification of English varieties should be viewed as a multidimensional and evolving system rather than a fixed hierarchy of standards. The proposed approach contributes to a deeper understanding of contemporary English and is of considerable significance for linguistic theory, translation studies, intercultural communication, and foreign language teaching methodology.

Keywords: *English language, language varieties, World Englishes, language classification, sociolinguistics, normative and functional approach*

Article history: received – 27.04.2026; accepted – 27.05.2026

Giriş / Introduction

Müasir dövrdə ingilis dili global kommunikasiya vasitəsi kimi dünyanın müxtəlif regionlarında fərqli sosial, mədəni və tarixi şərtlər altında inkişaf edərək çoxvariantlı bir dil sisteminə çevrilmişdir. İngilis dilinin bu variantlaşması dilin yalnız struktur xüsusiyyətlərini deyil, eyni zamanda onun funksional, pragmatik və mədəni aspektlərini də əks etdirir. Bu baxımdan ingilis dilinin əsas variantlarının təsnifi dilçilik elminin aktual problemlərindən biri kimi çıxış edir.

Ənənəvi yanaşmalarda ingilis dilinin variantları əsasən **Britaniya ingiliscəsi** və **Amerika ingiliscəsi** kimi “köhnə” (ənənəvi, mərkəzi) variantlar, həmçinin **Avstraliya, Yeni Zelandiya, Kanada, Hindistan, Afrika və Cənub-Şərqi Asiya** regionlarında formalaşmış “yeni” variantlar şəklində qruplaşdırılır. Bu bölgü dilin tarixi yayılma mərhələləri, kolonial keçmişi və müasir qloballaşma prosesləri ilə sıx bağlıdır.

“Köhnə” variantlar əsasən normativlik, kodifikasiya olunmuş dil qaydaları və uzunmüddətli yazılı ənənə ilə xarakterizə olunur. “Yeni” variantlar isə lokal mədəniyyətlərin, etnik dillərin və sosial faktorların təsiri altında formalaşaraq ingilis dilinin funksional genişlənməsini və adaptasiya potensialını nümayiş etdirir. Bu variantlar öz leksik, fonetik və sintaktik xüsusiyyətləri ilə seçilərək müasir dünya ingiliscəsinin çoxmərkəzli (pluricentric) xarakterini təsdiqləyir.

Tədqiqatın məqsədi ingilis dilinin əsas variantlarının elmi təsnifatını təqdim etmək, “köh-

nə” və “yeni” variantlar arasında struktur və funksional fərqləri müəyyənləşdirmək, həmçinin bu fərqlərin dilin global inkişafındakı rolunu araşdırmaqdır.

Müasir yanaşmalara görə, dilə yiyələnmək təkcə həmin dilin leksik-qrammatik konstruksiyalarını bilmək deyil, həm də onları müxtəlif sosial və mədəni kontekstlərdə tətbiq etmək bacarığı deməkdir. Bu ideya ilk dəfə məşhur amerikalı dilçi V. Labovun əsərlərində irəli sürülmüş [Labov: 1971, s.67], daha sonra isə D. Hymes tərəfindən inkişaf etdirilmiş və dilə yiyələnmənin bu səviyyəsi kommunikativ kompetensiya adlandırılmışdır [Hymes: 1972, s.111]. Kommunikativ kompetensiya konsepsiyası müasir pedaqogikada geniş şəkildə qəbul olunmuş və xarici dillərin tədrisində kommunikativ metodun formalaşması üçün əsas olmuşdur.

Kommunikativ metod xüsusilə ingilis dilinin tədrisində aktualdır, çünki bu dil inkişafının hazırkı mərhələsində daim dəyişikliklərin baş verdiyi mürəkkəb linqvo-sosio-mədəni sistem kimi çıxış edir. Xüsusilə son əlli il ərzində ingilis dilində norma və standart anlayışlarına yanaşma dəyişmişdir. XX əsrin 50-ci illərinin ortalarına qədər beynəlxalq standart rolu britaniya ədəbi ingilis dilinə məxsus idisə, hazırda bu funksiyanı amerika ədəbi ingilis dili də yerinə yetirir.

Avstraliya, Yeni Zelandiya, Kanada və bir sıra digər ingilisdilli ölkələrdə ingilis dilinin öz milli variantları formalaşmışdır. Britaniya kolo-

niyələrinin yerində yaranmış dövlətlərdə etnik özünəməxsusluğa malik bədii ingilisdilli ədəbiyyat inkişaf edir, yəni ingilis dilinin yeni milli variantlarının meydana çıxması üçün şərait yaranır.

Belə mürəkkəb linqvistik şəraitdə ingilis dilinin tədrisində mühüm vəzifələrdən biri öyrənmələrdə sosiolinqvistik orientasiyanın formalaşdırılmasıdır, yəni müasir ingilis dilinin çoxsaylı variant və formaların yanaşı mövcud olduğu heterogen bir sistem olduğunu dərk etməkdir.

Əsas hissə / Main part

Dilçilikdə dilin variantı və forması anlayışları tez-tez eyniləşdirilir. Bizim təhlilimizdə bu terminlər üçün aşağıdakı təriflər əsas götürülür.

İngilis dilinin variantı – ingilis dilinin ayrı-ayrı millətlərin nitqində reallaşmasıdır. Bu tərifə əsasən, ABŞ-da işlədilən ingilis dili amerika ingilis dili variantı, Avstraliya qitəsində danışılan ingilis dili isə avstraliya ingilis dili variantı hesab olunur.

İngilis dilinin forması isə bir millət çərçivəsində müxtəlif sosial və dialekt qruplarının nümayəndələrinin nitqində dilin diferensiasiyasını əks etdirir. Məsələn, London koknisi (Cockney English) britaniya ingilis dili variantının sosial formalarından biridir. C. B. Priestley-nin məşhur *“Good Companions”* romanının qəhrəmanlarının dili isə britaniya variantının dialekt formasıdır (Yorkşir dialekti). İngilis dilində, eləcə də digər müasir hind-avropa dillərində mövcud olan bütün formalar standart və qeyri-standart formalara bölünür. Standart forma təhsil müəssisələrində öyrədilən, dövlət kütləvi informasiya vasitələrində istifadə olunan və əhalinin savadlı hissəsi tərəfindən rəsmi ünsiyyətdə işlədilən ədəbi dildir. Qeyri-standart formalar regional və sosial dialektlərdə reallaşır. Regional dialektlər əsasən kənd əhalisinin az savadlı təbəqəsinə xasdır. Sosial dialektlər isə şəhər əhalisinin müxtəlif sosial qruplarının nümayəndələri tərəfindən qeyri-rəsmi ünsiyyətdə istifadə olunan dil formalarıdır. İngilis dili müasir dünya linqvistik kontinuumunda dominant mövqeyini iki amil hesabına qazanmışdır:

Britaniya imperiyasının Şimali Amerikaya kütləvi miqrasiyadan başlayan və Birinci Dünya müharibəsinin sonlarında zirvəyə çatan kolonial ekspansiyası;

– XX əsrin ikinci yarısında ABŞ-ın iqtisadi və siyasi qüdrəti [Graddol: 2000, s.13].

İngilis dilinin dünya miqyasında yayılması onun çoxsaylı regional variantlarının formalaş-

masına səbəb olmuşdur və bu variantların hər biri spesifik dil xüsusiyyətlərinə malikdir.

Transplantasiya mənbəyinə (İngiltərədə formalaşmış ingilis dilinə) münasibətdə ingilis dilinin regional variantları iki qrupa bölünür [Kashru:1992, s.23].

“Köhnə” variantlar (old Englishes):

- Australian English
- American English
- British English
- Irish English
- Canadian English
- New Zealand English

“Yeni” variantlar (new Englishes)

Bunlara keçmiş Britaniya koloniyalarında formalaşmış, uzun müddət rəsmi ünsiyyət dili kimi fəaliyyət göstərmiş variantlar daxildir. Hər bir “yeni” variant milli ingilis dili forması ilə yanaşı çoxsaylı ingilis pidcin və kreollarının mövcud olduğu iyerarxik sistemdir. Pidcinlər Avstraliya, Asiya, Afrika qitələrinin və Atlantik, Sakit okean regionları adalarının yerli dilləri ilə Avropa dilləri arasında təmas nəticəsində spontan şəkildə yaranmış hibrid dil formalarıdır. Pidcin heç bir danışan üçün ana dili olmur. Lakin müəyyən ərazidə uzun müddət istifadə edildikdə, ikinci nəsil üçün ana dilinə çevrilə və bu zaman *kreol* dilinə transformasiya ola bilər.

Dil baxımından ingilis pidcin və kreolları yerli dillərin təsiri altında ciddi şəkildə dəyişmiş fonoloji və leksik-qrammatik sistemlərdir. Kreol dillərinin leksik-qrammatik strukturları pidcinlərlə müqayisədə daha inkişaf etmiş və ingilis standartına daha yaxındır.

Aşağıda yamayka ingilis kreolu və nigeriya ingilis pidcininin standart ingilis dili ilə müqayisəli nümunələri verilir:

Nigerian English Pidgin

Dem come take night carry di wife, go give di man.

Standard English

They came at night, got the wife and gave her to her husband. – *Onlar gecə gəlib qadını götürdülər və onu ərinin yanına apardılar.*

Jamaican English Creole

Him go a school every day last year, now sometime him go, sometime him no go.

Standard English

He used to go to school every day last year, now sometimes he goes and sometimes he doesn't. – *Keçən il o hər gün məktəbə gedirdi, indi isə bəzən gedir, bəzən getmir.*

Pidcin və kreolların yazılı formaya salınmasında onların şifahi nitqdəki fonetik xüsusiyyətlərini əks etdirən orfoqrafiya qəbul edilmişdir.

Hazırda ingilis pidcin və kreollarında 35 milyondan çox insan danışır. Bu dil formaları geniş ərazilərdə müxtəlif etnik tərkibli əhali üçün tez-tez koynə və lingua franca funksiyasını yerinə yetirir. Bəzi pidcin və kreollar (məsələn, Papua–Yeni Qvineyada Tok Pisin) rəsmi dil statusuna malikdir.

İngilis dilinin Britaniya (BE) və Amerika (AE) standartları

Böyük Britaniya və ABŞ-da ingilis dili digər ingilisdilli ölkələrlə müqayisədə daha erkən rəsmi status qazanmışdır və bu gün bu iki ölkənin ədəbi ingilis dili formaları bütün dünyada ingilis dilinin tədrisində etalon hesab olunur [Cheshire:1991, s.3].

Şimali Amerikada ingilis dilinin formalaşması Britaniya adalarından, əsasən İrlandiya və Şotlandiyadan olan əhəlinin miqrasiyası nəticəsində baş vermişdir. Sonradan bu əhali Avropa, daha sonra isə Asiya və Afrika ölkələrindən gələn miqrantlar hesabına artmışdır. ABŞ-da formalaşmış bu xüsusi linqvistik şərait və ingilis dilinin nisbətən müstəqil inkişafı amerika ingilis dili milli variantının yaranmasına səbəb olmuşdur. Bu variantın sistemində çoxsaylı spesifikasiyalar, hazırda normativ statusa malik xüsusiyyətlər mövcuddur.

Bu xüsusiyyətlər Britaniya standartı fonunda təhlil olunur.

Tədqiqatımızın aktuallığı müasir dövrdə ingilis dilinə marağın artması ilə şərtlənir ki, bu da birbaşa qloballaşma prosesi ilə bağlıdır. Belarusun orta və ali təhsil müəssisələrində klassik britaniya ingilis dili tədris olunur. İngilis dilinin britaniya, amerika və avstraliya variantları

həqiqətən bir-birinə oxşardır, lakin bu variantların orfoqrafiya, fonetika, qrammatika və leksikasında çoxsaylı fərqlər də mövcuddur. Buna görə də klassik Britaniya ingilis dilini öyrənən şəxs üçün ingilis dilinin digər variantlarının daşıyıcılarını anlamaq bəzən çətin olur. Britaniya, Amerika və Avstraliya ingilis dili variantları arasındakı fərqlərin bilinməsi müasir insan üçün ünsiyyətdə çətinliklərin qarşısını almaq, mətnləri oxumaq, filmlərə və videolara baxmaq, eləcə də ingilis dilinin müxtəlif variantlarının daşıyıcılarının mədəniyyətlərindəki fərqləri daha dolğun anlamaq baxımından zəruridir.

Danışanların sayına görə ingilis dili yalnız çin və hindi dillərindən geri qalır. Onun geniş yayılması XIII–XIX əsrlərdə Britaniya koloniyalarının yaranması, həmçinin XIX əsrin sonlarından günümüzə qədər ABŞ-ın siyasi təsiri və iqtisadi üstünlüyü ilə izah olunur.

Tarixi baxımdan ingilis dilinin aşağıdakı variantları formalaşmışdır: Britaniya, Amerika, Hind, Avstraliya, İrland, Kanada, Afrika Və Yeni Zelandiya.

Britaniya və Amerika ingilis dili qeyri-ingilisdilli ölkələrdə tədris olunan yazılı və şifahi ingilis dilinin dünya normaları hesab edilir. Əhəlinin əksəriyyəti üçün ingilis dilinin ana dili olmadığı keçmiş Britaniya imperiyasına daxil olan ölkələrin əksəriyyəti britaniya dil ənənəsinə əməl edir.

Bu gün Avstraliya ingilis dili ingilis dilinin “gənc” variantı kimi ən az öyrənilmiş variant olaraq qalır. Bu, yalnız Avstraliyanın Avropa qitəsindən uzaq olması ilə və ya Beşinci qitədə ingilis dilinin inkişaf tarixinin iki yüz ildən bir qədər artıq olması ilə izah edilmir. “Avstraliya aksenti” alimlərin hələ də dəqiq cavab verə bilmədiyi bir sirr kimi qalmaqdadır. Hələ də dilçilikdə avstraliya ingilis dilinin aşağı sosial statusa malik olması barədə fikirlərə rast gəlinir. Lakin bu, həmin ingilis dili variantının az öyrənilməsi ilə izah oluna bilər [Eropova: 2008, s.208].

İngilis dilinin əsas dialektləri dilçilər tərəfindən tez-tez üç ümumi kateqoriyaya bölünür: Britaniya adalarının (Böyük Britaniya), Şimali Amerikanın (ABŞ və Kanada) və Avstralaziyanın (Hindistan, Avstraliya və Yeni Zelandiya) dialektləri. Dialektlər yalnız ərazi ilə deyil, həm də müəyyən sosial qruplarla bağlı ola bilər.

Britaniya və Amerika variantlarında bəzi sözlərin yazılışı fərqlənir. Məsələn, Britaniya variantında –our ilə bitən sözlər Amerika variantında –or ilə bitir: *labor, color* əvəzinə *labor, colour*. *Apologise* tipli sözlər amerika variantında *apologize* şəklində yazılır. Fransız mənşəli və britaniya variantında –re ilə bitən bəzi sözlər Amerika variantında –er ilə tamamlanır: *center, theater* əvəzinə *centre, theatre*. Avstraliya ingilis dili hər iki variantı qəbul etsə də, daha çox britaniya variantı işlədilir [Cambridge dictionary].

Amerika ingilis dili üçün aşağıdakı fonetik xüsusiyyətlər xarakterikdir:

1. [ou] diftonqu britaniya variantına nisbətən daha güclü dodaq dairələşməsi ilə tələffüz olunur.

2. [e] səsi daha açıq tələffüz olunur və [ɛ] səsini xatırladır.

3. [ju:] səsi samitlərdən sonra zəif [j] ilə tələffüz olunur və bir çox amerikalının nitqində demək olar ki, yox olur: *student, new, duty* sözləri [stu:dent], [nu:], [du:ti] kimi səslənir.

4. [ɔ] səsi [a] kimi, [ai], [au] diftonqları isə nüvədə ön mövqeli [a] səsi ilə tələffüz olunur və bu səs [æ] ilə demək olar ki, üst-üstə düşür.

5. *class, plant, answer* tipli sözlərdə [a:] əvəzinə [æ] tələffüz olunur: *can't* [kænt], *ask* [æsk], *last* [læst].

6. Amerika variantı üçün saitlərin burunlaşmış tələffüzü xarakterikdir.

7. [r] səsi həm söz ortasında, həm də sonunda tələffüz olunur ki, bu da amerikalıların nitqini ingilislərin nitqindən daha sərt göstərir: *hard* – [ha:rd] [ЕВДОКИМОВ:2001, s.120].

Avstraliya ingilis dili üçün isə aşağıdakılar xarakterikdir:

1. nitqdə [h] səsinin buraxılması və bəzən artıq mövqelərdə işlədilməsi;

2. intervokal mövqelərdə zəruri olmadan [r] səsinin meydana çıxması: *I saw –r –im*;

3. *hope* sözündəki diftonqun *cow* sözündəki diftonqa yaxın tələffüz edilməsi, *no* [nau];

4. dodaq artikulyatorunun nisbətən zəif fəaliyyəti;

5. qapalı hecada *a* hərfi (*bat, flat*) [æ] deyil, [ɛ] kimi tələffüz oluna bilər: [bet], [flet] əvəzinə [bæt], [flæt] [1].

Britaniya, Amerika və Avstraliya ingilis dili variantları arasında qrammatik fərqlərə dair

nümunələrə nəzər salaq. Avstraliya variantının qrammatikası bir çox cəhətdən britaniya variantına oxşar olduğundan, əsasən britaniya və amerika variantlarını müqayisə edəcəyik.

İngilis dilində qrup şəxs bildirən, lakin həm tək, həm də cəm halda işlədilə bilən xüsusi isimlər mövcuddur (*collective nouns*): məsələn, *team, people, army*. Britaniya ingilis dilində bu isimlər həm tək, həm də cəm formada işlədilə bilər. Seçim qrupun vahid bütöv kimi, yoxsa ayrı-ayrı üzvlərin məcmusu kimi nəzərdə tutulmasından asılıdır. Amerika variantında isə bu isimlər əsasən tək halda işlədilir.

Feil morfolojiyasında da əhəmiyyətli fərqlər mövcuddur. Böyük Britaniyada *to light* felinin keçmiş forması *lit* hesab olunur, *lighted* isə deyil. Amerika ingilis dilində *lit* “подожженный/воспламененный”, *lighted* isə “освещенный” mənasını verir.

Get felinin keçmiş zaman feili sifəti kimi *gotten* forması müasir britaniya ingilis dilində demək olar ki, işlədilmir; istisna yalnız İngiltərənin şimal-şərq və qərb dialektləridir. Əksər hallarda *got* forması istifadə olunur, yalnız *ill-gotten gains* kimi bəzi köhnəlmiş ifadələr istisnadır.

Zamanların işlədilməsinə gəldikdə isə Simple və Perfect formaları arasında fərqlər nəzərə çarpır. Ənənəvi olaraq britaniya ingilis dilində yaxın keçmiş hadisələri ifadə etmək üçün *Present Perfect* zamanı və *already, just, yet* zərfləri işlədilir. Amerika ingilis dilində isə bu məqsədlə həm *Present Perfect*, həm də *Past Simple* istifadə oluna bilər.

Danışiq zamanı ən çox anlaşılmazlıq tamamilə fərqli mənələrə malik sözlər səbəbindən yaranır. Eyni çətinliklər, hətta hər iki danışan eyni ölkədən olsa belə, yerli dialekt formalarının istifadəsi zamanı da meydana çıxır.

Məsələn, *bill* və *biscuit* sözləri həm amerika, həm də britaniya ingilis dilində tez-tez işlədilir, lakin fərqli mənələr ifadə edir. Amerika ingilis dilində *bill* daha çox kağız pul mənasında işlədilir, məsələn *dollar bill* – “dollar banknotu”. Britaniyada isə *bill* ödəniş qəbzə deməkdir: *the repair bill was £250* – “təmir hesabı 250 funt sterlinq idi” [Cheshire: 1991, s.52]. ABŞ-da *biscuit* adlandırılan məmulat Böyük Britaniyada *scone* kimi tanınır. Britaniya *biscuit* sözü isə amerika *cookie* sözünə uyğundur [Чернов: 2001, s.400].

Nəticə / Conclusion

Göründüyü kimi, ingilis dilinin amerika, avstraliya və britaniya variantları arasında fərqlər kifayət qədər nəzərə çarpandır. Bu üç variant tələffüz baxımından müəyyən fərqli xüsusiyyətlərə malikdir. Bəzi sözlərin yazılışı britaniya və amerika variantlarında fərqlənir, avstraliya ingilis dili isə əsasən britaniya orfoqrafiyasını miras almışdır. Britaniya və amerika variantlarının qrammatik strukturlarında da müəyyən fərqlər mövcuddur. Üç variant arasında leksik fərqlər də əhəmiyyətlidir: avstraliya variantında bəzi hallarda britaniya, bəzi hallarda isə amerika leksik vahidləri işlədilir ki, bu da Böyük Britaniya və ABŞ-ın, onların mədəniyyətlərinin və dil variantlarının Avstraliyaya və avstraliya ingilis dilinə müasir təsirini göstərir.

Aparılan tədqiqat göstərir ki, ingilis dili vahid və monolit bir sistem olmaqdan çıxaraq çoxvariantlı, çoxmərkəzli və dinamik bir dil modelinə çevrilmişdir. “Köhnə” variantlar – xüsusilə Britaniya və Amerika ingiliscəsi – hələ

də normativ və preskriptiv dil modeli kimi mühüm rol oynasa da, “yeni” variantların kommunikativ funksiyası və sosial nüfuzu getdikcə artmaqdadır.

Müəyyən edilmişdir ki, “yeni” ingilis dili variantları yalnız dilin sadələşdirilmiş forması deyil, əksinə, regional və mədəni identikliyin ifadə vasitəsi kimi çıxış edir. Bu variantlar qrammatik sabitliklə yanaşı, leksik innovasiyalar və pragmatik uyğunlaşmalar vasitəsilə dilin çevikliyini artırır.

Nəticə etibarilə, ingilis dilinin “köhnə” və “yeni” variantlar üzrə təsnifi dilin tarixi inkişafını, global yayılmasını və müasir kommunikativ funksiyalarını anlamaq baxımından mühüm elmi əhəmiyyətə malikdir. Bu təsnifat, həmçinin dilin tədrisi, tərcümə nəzəriyyəsi və sosiolinqvistik tədqiqatlar üçün metodoloji baza rolunu oynayır və ingilis dilinin gələcək inkişaf istiqamətlərinin proqnozlaşdırılmasına imkan yaradır.

Ədəbiyyat / References

1. Cambridge dictionary [Электр. ресурс]. – <https://dictionary.cambridge.org/ru/> – Дата доступа: 10.01.2019. Режим
2. Cheshire J. (1991) The UK and the USA // In English Around the World. Sociolinguistic Perspectives / J. Cheshire. – Cambridge Univ. Press
3. Graddol D. (2000) The Future of English. – The British Council
4. Hymes D. (1972) On Communicative Competence // Pride J. B., Holmes J. Sociolinguistics: Selected Readings. – Penguin Books
5. Kashru B. (1992) Models for Non-native Englishes. In B. Kashru (Ed.) The Other Tongue: English across cultures. – Urbana: Univ. of Illinois Press
6. Labov W. (1971) The Study of Language in its Social Context // Fishman J. A. Advances in the Sociology of Language. Vol. 1. – The Hague: Mouton
7. Евдокимов М.С. (2001) Справочник американско-британских соответствий / М.С. Евдокимов, Г.М. Шлеев. – Флинта
8. Егорова О.А. (2008) Загадка австралийского акцента / О. А. Егорова // Мир. Язык. Человек: материалы междунар. научно-практич. конф. – Владимир: ВГГУ
9. Чернов Г.В. (2001) Американский вариант. Англо-русский/русско-английский словарь / Г.В.Чернов. – М.